

שיעור בענין

אם יש בחול המועד חיוב "לחם משנה"

מאת מורנו

הגאון רבי אלעזר זאב רוז שליט"א

בעל שו"ת "מציון אורה" ושא"ס

יו"ל ע"י מכון "מתן תורה"

ערב פסח תשע"ד

- קובץ ו' -

השיעור הקבוע
בנושאים אקטואליים בחושן משפט
מידי יום ראשון בשעה 16:45 - בבית הכנסת מוסאיף

להאזנה:

קול הלשון 03-6171068 שלוחה 20

לקבלת הגליון בדוא"ל:

dvartora1@gmail.com

©

לתגובות, ולהזמנת ספרי מורנו הרב שליט"א:

מוסדות "מתן תורה"

ת.ד. 57124 ירושלים

דוא"ל: **matantor@gmail.com**

לתיאום שיעורים ברחבי הארץ: 02-970-9118 בשעות הערב

עיצוב והפקה: ספרגורף 052-764-7844

אם יש חיוב "לחם משנה" בחול המועד

כשבוצעים על הלחם, ועל ה'מצות', בחולו של מועד, האם צריך לברך על "לחם משנה" כמו בשבת ויום טוב, או אין צריך.

חיוב "לחם משנה" ביום השבת

א. באמת לא מצאנו בגמרא ובראשונים שיצריכו "לחם משנה" בימי חול המועד. אך ב"שבת" צריך מן הדין "לחם משנה", כמפורש

בגמרא שבת (דף קיז:): "א"ר אבא, בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות, דכתיב (שמות טז, כב) לחם משנה". וכן הוא בברכות (דף לט:). וכ"כ הראשונים בשבת (שם) ובברכות (שם) ובפרק ערבי פסחים (קטו: קטז). וכ"כ הרמב"ם בכמה מקומות,¹ וכ"פ בשו"ע.² [ונחלקו האחרונים אם 'לחם משנה' מדאורייתא או מדרבנן. והבאתי דבריהם בשו"ת מציון אורה ח"א (חא"ח סימן יב אות י)].

לחם משנה ביום טוב

ב. וכן ב"יום טוב" צריך לבצוע על "לחם משנה". הגם שלא נתפרש בהדיא בתלמוד, אך מפורש בראשונים (שנוכר בהמשך). ובאמת כך משמעות דברי הגמרא. שהרי בברכות (דף לט:): נחלקו רב הונא ורבי יוחנן בפתייתן ושלמיין וכו' על איזה בוצע. ומסקינן "ירא שמים יוצא ידי שניהן" (פירש"י, ידי מחלוקת ר"ה ור"י), ומניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע. (פירש"י, מניח פרוסה בתוך השלימה, ונמצאו שתיהן בידו ובוצע או משתיהן או מן השלימה). ובגמרא מסיים: אמר רב פפא "הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע, מאי טעמא לחם עוני כתיב". אמר רבי אבא "ובשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות" מ"ט לחם משנה כתיב. ומפשטות הדברים נראה, שרבי אבא דהוא בעל ההלכה דחייב אדם לבצוע "בשבת" על שתי ככרות (וכ"ה בשבת דף קיז:). אע"פ שלא נקט בלשונו אלא "בשבת", מ"מ משמע מהגמרא (בברכות שם) דגם "ביום טוב", דלכן קאמר רב פפא "הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך

¹ הלכות ברכות (פ"ה ה"ד) ובהלכות שבת (פ"ל ה"ט) ובהלכות חמץ ומצה (פ"ח ה"ו).

² סימן רעד וסימן רצא.

השלימה". כלומר, דהגם דצריך "שתי לחמים" מ"מ די ב"פרוסה ושלימה", מ"ט "לחם עוני" כתיב, ודרכו של עני בפרוסה.

והנה אם נאמר שביו"ט צריך "שתי לחמים" כמו בשבת, מובן מה שאמר "מניח פרוסה בתוך השלימה", כי אם לא יעשה כן רק יקח 'שלימה' כר' יוחנן, או פתיתין כרב הונא, ולא 'שתי חתיכות' (של ב' שלימין, או פרוסה ושלימה), א"כ אין כאן "לחם משנה". אבל אם נאמר דא"צ לחם משנה ביו"ט, מאי קאמר הכל מודים, ולמה לא יקח שלימה או פרוסה, כל חד לשיטתו. אלא ודאי מכיון דצריך "לחם משנה" לכן יקח "שתיים" כגון 'פרוסה ושלימה', ויניח פרוסה בתוך השלימה.

ולפי"ז, צריך לומר מה דנקט רבי אבא בברכות (שם) "ובשבת" בוצע על שתי ככרות (עם ו' החיבור), י"ל דה"ק "אם חל פסח, בשבת", לא סגי בהכי (פרוסה ושלימה) אלא צריך ב' ככרות שלימות.³ או י"ל דהיא הלכה בפני עצמה לענין שבת גרידא. וא"ת מדוע נקיט רבי אבא "בשבת" דוקא, לכאורה י"ל דפליג על קודמיו וסבר דביו"ט א"צ לחם משנה. אך י"ל דלא פליג, אלא נקט "שבת", יען למדין זה ממה דבירידת ה"מן" כתיב לקטו לחם משנה, עבור שבת, לכן נקט שבת. אבל ה"ה יום טוב, כי אין הפרש בין יו"ט לשבת.⁴ או י"ל דנקט "שבת", לאו לאפוקי יום טוב. אלא ד'לחם משנה' בשבת הוי 'מדאורייתא' דכתיב ביה בגופיה הני קראי, משא"כ ביו"ט לא הוו 'מדרבנן'.

האם ה'מן' ירד בערב י"ט. טעם לחייבו בלח"מ

ג. והנה הרי"ף בפסחים⁵ נתן טעם להשוות שבת ליו"ט והוא מצד "ירידת המן". שכמו שבשבת נקטינן לחם משנה, כי "לא ירד מן" בשבת. כן ביו"ט "לא ירד ביום טוב", ולכן צריך ג"כ לחם משנה.⁶ והובאו דברי הרי"ף בבית יוסף (סימן תקכט).⁷

³ ושו"ר מ"ש התוס' בזה בפסחים (דף קטז ד"ה מה) ובטור (סוף סימן תעה) בשם אנשי בבל ובשם בעל הלכות גדולת.

⁴ ע' מגילה ז: וביצה לו: וע' חזון עובדיה הלכות יו"ט (עמוד ג).

⁵ בפרק ערבי פסחים (דף כה ע"ב בספר).

⁶ וז"ל הרי"ף: ד"א "לחם עוני" - מה דרכו של עני בפרוסה, אף כאן בפרוסה וכו'. הלך בפסח מברכינן על "חדא פרוסה". אבל בשאר ימים טובים בצעינן על "תרתי ריפאתה שלמאתא" כשבת, דא"ר אבא חייב אדם לבצוע על שתי ככרות שלימות בשבת, מאי טעמא לקטו לחם משנה כתיב. ופירשו רבנן, דבימים טובים נמי בעינן לבצוע על שתי ככרות, דעיקר חיובא בשבת משום "דלא הוה ה'מן" נחית בשבת אלא הוה נחית בערב שבת זוגי זוגי". ובימים טובים נמי "לא הוה נחית", אלא הוה נחית בערבי ימים טובים זוגי זוגי, כמו דהוה נחית בערבי שבתות. הלך בעינן למיבצע ביום טוב על תרתי ריפאתא שלמאתא כדמחייבין בשבת. ובפסח אתא "לחם עוני" וגרעא לפלגא דחדא. הילכך "בצעינן אחדא ופלגא". וכד בצע מנח לה לפרוסה בגוה דשלמאתא ובצע, דאמר רב פפא הכל מודים בפסח שמוניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע מ"ט לחם עוני כתיב ביה. עכ"ל הרי"ף. וכ"כ הרא"ש בפסקיו (בפסחים שם סימן ל).

י"א שירד 'מן' ביום טוב

ד. **ודברי הרי"ף הללו שנתן טעם להשוות ימים טובים לשבת, לפי שבשתייהן "לא ירד המן", הובא גם בתוספות פסחים (דף קטז).** בשמו. וז"ל: וכן פסק רב אלפס דצריך לבצוע על שתי ככרות ביום טוב, והטעם לפי שהיה לחם משנה יורד בערבי ימים טובים. וקשה שאנו מתפללים באתה קדשת, "וברכתו, מכל הימים. וקדשתו, מכל הזמנים" ואמר (במכילתא פרשת בשלח) במן ברכו, במן קדשו, משמע ביי"ט היה מן יורד. עכ"ל. כלומר מדמשבחים את השבת שיש בו לבדו ברכה וקדושה, משמע דבשאר ימים טובים לא הוה כן אלא היה יורד ביו"ט. (כלומר, שלפיי"ז אין צריך לחם משנה ביום טוב). גם התוספות בביצה (דף ב: ד"ה והיה) העירו מהא ד"ברכו וקדשו" שמשמע שביו"ט היה יורד מן. ואילו בגמרא (ביצה שם) משמע שלא היה יורד. ותירצו בתירוץ ראשון, שמדרשים חלוקים הם. ועוד תירצו, שאם היה יו"ט חל ביום ששי לא היה יורד (וכמו כל יו"ט שאין יורד). ואם חל יו"ט בשאר ימי השבוע היה יורד. גם התוספות בעירובין (דף לח:): כתבו שמדרשים חלוקים.⁸

אם יש הסוברים שביום טוב אין צריך לחם משנה

ה. **ולפי זה, ביו"ט אם צריך "לחם משנה", תליא במדרשים הללו.** שאם לא היה יורד מן, ממילא צריך לחם משנה. ואם היה יורד ממילא א"צ לחם משנה.

ועל פי זה יש לומר שזהו מנהג "אנשי בבל" המוזכר בטור (סימן תעה): "כשחל פסח בשבת מניח פרוסה בין שתי השלימות. וכשחל בחול מביא פרוסה ושלימה ומברך עליה ב' ברכות". היינו דסברי דביום טוב א"צ לחם משנה רק בשבת. כי סברי דהמן ירד ביו"ט, ורק בשבת לא ירד. ולכן כשחל בחול מביא פרוסה ושלימה.⁹ ואין לפרש, שאנשי בבל ג"כ מצריכין לחם משנה ביו"ט, אלא שסוברים דבפסח (שחל בחול) אתא "לחם עוני" וגרעא ליה, וכסברת הרי"ף. דאינו, דהרי להרי"ף משמע דגם בחל בשבת א"צ שתיים שלימות. ועוד דמשמע דאנשי בבל לא אתי כסברת הרי"ף ממה שהטור חלקם לשתי סברות. ע"ש. ועוד דהטור הביא מנהג "אנשי ארץ ישראל": בין חל בחול בין בשבת מניחין פרוסה על השלימה ומברך על השלימה שתי ברכות. א"כ בשלמא אם נפרש דאנשי בבל אין מצריכין בכל יו"ט לחם משנה, ניחא, דהשתא בזה חלוקים, היינו ביו"ט דפסח, דלאנשי בבל אין צריך ולאנשי ארץ ישראל צריך, ורק אתא לחם עוני בפסח (שחל בחול), וגרעתה, שאין צריך, (ואתי כסברת הרי"ף שלא מחלק בין שבת ליו"ט). אבל אם נאמר שאנשי בבל מצריכין

⁷ ומבואר שלדעת הרי"ף א"צ שלש מצות כמנהגינו. וכבר הביא הטור סימן תעה דברי הראשונים החלוקים בזה. וע' בפני יהושע (ביצה שם).

⁹ וא"ת למה תרתי, י"ל הפרוסה למצות אכילת מצה, והשלימה לכריכה. ועיין שו"ת משיב דבר (ח"א סי' כא).

בסתם יו"ט לחם משנה. ואם כן במאי פליגי אנשי בבל ואנשי א"י, פליגי ב"חל בשבת", שלאנשי א"י די בפרוסה ושלוימה, והיינו דאתא לחם עוני וגרעתא. ואנשי בבל סברי דבחל בחול די בפרוסה ושלוימה ג"כ מטעם האמור. אך א"כ למה בחל בשבת צריך שתי שלוימות ופרוסה, הלא אמרתם דאתא "לחם עוני" וגרעתא. אלא ודאי, סברי אנשי בבל שבכל יום טוב נמי "אין צריך לחם משנה". ונמצא, שהרי"ף ואנשי ארץ ישראל בחדא שיטה, דביו"ט דעלמא צריך לחם משנה. ורק ביו"ט של פסח די ב"פרוסה ושלוימה" אפילו חל בשבת.¹⁰ ואילו אנשי בבל ובעל הלכות גדולות (המוזכר בטור שם) בחד שיטה שביו"ט דעלמא א"צ לחם משנה, לכאורה.

פסח בשבת למה אין צריך לחם משנה

ו. **אך יש להעיר לסברת הרי"ף** וכן לסברת אנשי ארץ ישראל, בשלמא כשחל פסח בחול ניחא, דאתא 'לחם עוני' וגרעתה, ודי בשלוימה ופרוסה. אבל כשחל פסח בשבת, הלא כיון דצריך לחם משנה מצד שבת, היאך יגרע מצוה זו בגלל פסח. ובשלמא אי נימא דלחם משנה לא הוה אלא דרבנן, א"כ הם אמרו והם אמרו. אבל אי לחם משנה הוי דאורייתא איך יבטל מצוה זו. ונראה דלא קשיא, דאתא קרא בהדיא וגלי דב"פסח" די בפרוסה ושלוימה כיון דכתיב לחם עוני. [אך אין לפרש דאה"נ הרי"ף מודה דבפסח שחל בשבת, צריך לחם משנה. דהרי סתם לגמרי. ואין לדחוק שהתוספות (בפסחים קטז). לא ס"ל הכי בדעת הרי"ף. כאשר יראה המעיין. וע"ע במאירי לפסחים (דף קטז:ו) ד"ה ומברכים].

מה טעם "לחם משנה" לפי הרמב"ם

ז. **וכסברת הרי"ף** שצריך לחם משנה הן בשבת הן "ביום טוב" משום "שלא ירד בהן המן", כן כתוב בתשובות הגאונים (שערי תשובה סימן קפו) וז"ל: וששאלתם ביי"ט צריכים אנו לבצוע על שתי ככרות, או לא. הוה יודעים! שצריכים אנו לבצוע על שתי ככרות ביי"ט כדרך שאנו בוצעים בשבת. מה טעם, לפי שבשבת עצמה לא נתחייבו ישראל לבצוע על שתי ככרות אלא משום "מן". ובי"ט נמי כיון "שלא ירד מן כשבת", חייבים אנו לבצוע על שתי ככרות כשבת. דתניא: ששת ימים תלקטוהו - ר"י אומר, למדנו שלא היה יורד מן בשבת. ביי"ט מנין, ת"ל "שבת לא יהיה". ביוה"כ מנין, ת"ל "שבת לא יהיה בו". עכ"ל.

וכך פסק הרמב"ם בהלכות שבת (פ"ל ה"ט), וז"ל: וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין, ולבצוע על שתי ככרות "וכן בימים טובים". וכ"כ בהלכות חמץ ומצה (פ"ח ה"ו) ובהלכות ברכות (פ"ז ה"ד). וכ"פ מרן השו"ע (סימן תקטז).

והנה הרמב"ם לא ביאר הטעם שצריך שתי ככרות. ולכאורה היה אפשר לפרש

¹⁰ וע"ע במאירי פסחים קטז:ו סד"ה ומברכים.

דלאו משום 'ירידת המן', אלא משום הילפותא ד"לחם משנה" גרידא. כי אם איתא, מדוע לא ביאר הטעם. ויש ליישב דהרמב"ם לא מזכיר כל טעם וטעם, בפרט שאין נפ"מ לדינא. וגם במיארי (שבת קיז): נראה קצת שנותן "טעם" דירידת המן (שמובא ברי"ף) גם אליבא דהרמב"ם.

"לחם משנה" בסעודה שלישית

ח. **אכן יש לדקדק**, מדוע כתב הרמב"ם ש'כל השלשה סעודות' צריכין שתי ככרות, הלא "בסעודה שלישית" לא היה שמה לחם משנה, שהרי ירידת המן היה "כפול" ומאחר שאכלו בליל שבת אחת, ובשבת בבוקר אחת, תו לא נשאר לסעודה שלישית. ובאמת בחידושי רבינו דוד עראמה על הרמב"ם (הלכות שבת שם) כתב: "יש אומרים דבסעודה שלישית די בככר אחד דאזל ליה לחם משנה שכבר אכלו השלשה ככרות" וכו'. עכ"ל. וז"ל הטור (סימן רצא): וכתב הרמב"ם ז"ל שגם בסעודה שלישית קובע על היין, ובוצע על שתי ככרות. ואדוני אבי הרא"ש ז"ל, לא היה מברך על היין קודם, משום דאיתקש יום ללילה לענין קידוש, מה לילה סגי בחד זימנא, אף ב'יום' נמי סגי בחד זימנא. אבל היה בוצע על ב' ככרות. ואיתא בירושלמי במכילתא דסעודה שלישית צריך לפחות ככר אחד שלם, משום דביום ו' ירד לכל אחד שני עומרים ומכל עומר עשו שתי ככרות. הרי ד' לשני עומרים. אכל אחד בע"ש ואחד בליל שבת ואחד בבוקר, הרי נשאר לו אחד שלם לסעודה שלישית. עכ"ל. ועדיין מה טעמו של הרמב"ם להצריך שתי ככרות בסעודה שלישית.

זכרון לנס

ומצאתי בחידושי הרשב"ץ (בברכות לט: עמוד רלז) שביאר זאת. וז"ל: אמר רבי אבא ובשבת חייב לבצוע על שתי ככרות, פי' לזכרון הנס שהיה יורד שני העומר לאחד כדאמרינן 'ברכו במן'. ונראה שאפילו בסעודה שלישית צריך לבצוע על שתי ככרות אע"פ שלא היתה לפני אוכלי המן באותה שעה כי אם סעודה אחת, דהא מ"מ זכרון הנס מיבעי לן למעבד בכל השבת כולו, ולא משום יתור סעודות הוא, שהרי בחול בסעודת שחרית אינו צריך לבצוע על שתי ככרות אע"פ שישנן לפניו. וה"ה נמי לשבת דאפילו היכא דליתנהו קמי אוכלי המן, מיבעי לן למיעבד היכרא. וי"א שאין צריך. והראשון נראה עיקר. וכן דעת הרמב"ם ז"ל (פ"ל משבת ה"ט). וי"מ שכל סעודות שבת של אוכלי המן היו כפולות מבשאר הימים והיינו לחם משנה, ולפי זה הדבר יותר פשוט דאפילו בסעודה שלישית צריך לבצוע על ב' ככרות. עכ"ל. הרי לנו כעין ג' שיטות שהן שתיים: א. דא"צ בסעודה שלישית, כיון שלא היה במדבר כפול בסעודה שלישית. ב. צריך בסעודה שלישית, אע"פ שלא היה במדבר, יען יש לעשות זכר לנס בכל סעודה וסעודה. ג. צריך בסעודה שלישית, כי באמת

היה, והיה לישראל במדבר לחם משנה גם בסעודה שלישית.¹¹ גם בב"י (סימן רצא) הביא שיטות שונות משבלי הלקט (סימן צג) ומתשובות המיוחסות להרמב"ן (סימן רי), ומדברי הרב המגיד. וכ"פ בשו"ע (סימן רצא ס"ד) ש"צריך לבצוע בסעודה שלישית על שתי ככרות".

מה הם טעמי חיוב לחם משנה

ט. אמנם היה אפשר לפרש דבר חדש (אלמלא דברי הקדמונים). והוא, די ש לחקור, האם מה שצריך "שתי ככרות" הוא מ"גזרת הכתוב" גרידא, דכתיב "לחם משנה" כמ"ש בשבת (ק"ז: ובכרות לט:). או שעיקר הוא גם מטעם "שלא ירד בו מן". ושזה כונת הגמרא. ויהיה נפקא מינה ל"סעודה שלישית". דאי מטעם ירידת המן, הרי בסעודה שלישית א"צ. ואי מטעם דכתיב "לחם משנה" א"כ כל "סעודות" יום השבת שוים. ונראה שבזה חלוקים הראשונים: כי הסוברים שבסעודה שלישית א"צ לח"מ, סברי כי מ"ש בגמרא (שם) "חייב אדם לבצוע על שתי ככרות שנאמר לחם משנה", הכונה מפני טעם שירד בערב שבת עבור שבת כפול. וא"כ זהו רק בסעודת ליל שבת ושחרית, משא"כ בסעודה שלישית. והסוברים דכל השלשה סעודות צריך ב' ככרות, סברי דבגמרא לא נזכר הטעם משום "ירידת המן" דוקא, (הגם שמשם ילפינו). אלא ילפינו מדכתיב "לחם משנה", א"כ כל סעודות שבת שוות, דמהיכי תיתי לחלק הרי אין "טעם" לדבר.

ולפי האמור יצא, דלהרי"ף א"צ לחם משנה בסעודה שלישית, ודלא כהרמב"ם. אבל שוים המה לענין יום טוב, שצריך לחם משנה. בין אם נאמר מצד גזירת הכתוב, בין אם נאמר מצד ירידת המן. (רק יתכן שיש הפרש ביניהם, אי ביו"ט הוי חיובו מדאורייתא כשבת, או מדרבנן). ואילו הסוברים לעיל שביו"ט אין צריך לחם משנה (כפי שדייקתי בדעתם), יסברו דאע"פ שלא ירד ביו"ט (וא"כ היה צריך לחם משנה), מ"מ מגזירת הכתוב "לחם משנה" ילפינו, (ולא מטעם ירידת המן), והאי קרא ב"שבת" כתיב ולא ביו"ט, ולא ילפינו יו"ט משבת. ולפי"ז סבר דסעודה שלישית צריך. ואם כנים דברינו, יצא: דאנשי בבל סברי כגזרת הכתוב וכן יסבור בה"ג, וצריך בסעודה שלישית. ואילו אנשי ארץ ישראל סברי בתר טעמא אזלינו, וכ"ד הרי"ף, ויסברו שא"צ לח"מ בסעודה שלישית. או י"ל דסברי אנשי בבל דביו"ט היה יורד המן. לכן ביו"ט א"צ לחם משנה.

חידוש הרב 'כף החיים' בלחם משנה בחול המועד

י. אפס, כי הגרי"ח סופר בספרו כף החיים (סימן תקל אות ד) כתב לחדש שגם

¹¹ ויתכן שיהיה גם נפ"מ מהאמור, מי ששכח להזכיר מעין המאורע בסעודה שלישית. וגם יהיה נפ"מ אם אוכל יותר מג' סעודות אם צריך להזכיר בהם מעין המאורע. וע' באחרונים על סימן קפח רועד. וסימן רצא.

ב"חול המועד" יש לבצוע על לחם משנה, וז"ל: ומ"מ נראה דלכתחילה מצוה לאכול פת (כמ"ש מג"א) וכ"כ אליה רבה. ולכתחילה מצוה לקבוע סעודה על הפת, אחת בלילה ואחת ביום. משנ"ב. ועיין לעיל סימן תיט אות ב לגבי "ראש חודש" שכתבנו דיש לבצוע ג"כ על שתי ככרות "כדי לכבדו יותר מן החול", יעו"ש. וא"כ הוא הדין לכאן. עכ"ל. וכבר ראיתי שכולם תמהו עליו. כמו בספר שמירת שבת כהלכתה (עמוד שמה) שכתב: "זה מנא ליה". וכן ראיתי בשו"ת משנה הלכות (ח"ח סימן קצז אות ו). שכתב: "לא ראינו ולא שמענו שבראש חודש יש לבצוע על שתי ככרות, עד שנלמד גם לחול המועד. וערבך ערבא צריך. והרי אפילו ביו"ט יש מפקפקין וכ"ש בחוה"מ וראש חדש". וכן בשו"ת רבבות אפרים ח"א (סימן שנב) ג"כ העיר בזה. וכתב ג"כ שהגאון ר' משה שטרן השיב לו, שלא ראינו מי שיטול בראש חודש לחם משנה. וא"כ ה"ה שא"צ בחול המועד.

חיוב "שמחה" בחול המועד

יא. ומתחלה חשבתי ליישב, דיש לו מקור מהרמב"ם. כי נראה שהרמב"ם משווה דין "ימי חול המועד" לדין "יום טוב" ומאחר שכן, גם בחוה"מ נבצע על שתי ככרות. שהרי הרמב"ם כתב בהלכות יו"ט (פ"ו ה"ט"ז-יז): כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה, כך כל ימים טובים וכו'. וכל המבזה את המועדות וכו'. שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית. וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב וכו' שנאמר ושמחת בחגך. וע"ע שם (הלכה יח ט). הרי דגם על ימי חוה"מ נאמר "ושמחת בחגך". ועוד כתב (בהלכה כב): שימי חול המועד נקראין "מועד". א"כ י"ל כמו שביו"ט בוצע על שתי ככרות כן בהן. וא"ת הרי הטעם בחיוב לחם משנה בשבת ויו"ט, לפי "שלא ירד בהן מן", ובחול המועד הרי ירד מן כפי המשמעות בראשונים. וי"ל תרתי: האחד, אולי בימי חול המועד ג"כ לא ירד מן, וכמו שמצינו בתוספות (ביצה ב:) כעין זה בתירוץ שני. ועוד מצאנו ב'תוספות על התורה' (שמות טז, כב) שגם עבור סעודה שלישית נכפל המן. ע"ש (ונוכח בחי' הרשב"ץ לברכות ט:). ועוד, אע"פ שבחוה"מ ירד מן, מ"מ הרי צדדנו שיתכן שלקחת לחם משנה אינו מטעם שלא ירד מן, אלא מפני 'גזירת הכתוב' ושאף ביו"ט יתכן שירד מן, מ"מ ילפינן להשוותם לשבת לחיוב בלחם משנה. וא"כ גם בחול המועד ילפינן משבת או מיו"ט להשוותם.

"כבוד ועונג" ו"מקרא קודש" בחול המועד

אמנם באמת עדיין אין מהרמב"ם הנ"ל ראייה. כי יו"ט לחוד, וחוה"מ לחוד. והגם שהושוו כגון לענין "שמחה" ואיסור "הספד ותענית", מ"מ אין ראייה שהוא כיו"ט לשאר ענינים. ועוד, דהו"ל לפרש חידוש כזה. וא"ת הרי לקיחת שתי ככרות בשבת ויו"ט הוא מדין "עונג" כמבואר ברמב"ם בהלכות שבת (פ"ל ה"ט). ולכאורה גם

חול המועד חייב בעונג, כי הרי ביאר הרמב"ם בהלכות שבת (פ"ל ה"ז) ד"עונג" היינו "לתקן תבשיל מבושם". ויותר מזה כתב בהלכות יו"ט (פ"ו ה"ח) "לאכול בשר ולשתות יין" מצד שנאמר "ושמחת בחגך". וי"ל דאה"נ חול המועד חיוב "שמחה" אבל לא ב"עונג". וע' בתוספות מועד קטן (דף כג: סד"ה מאן).

וא"ת הרי הרמב"ם כתב בהלכות יו"ט (פ"ז ה"א) שחול המועד נקרא "מקרא קודש". י"ל דזהו לענין "עשיית מלאכה", ולא לענין אכילה ושתיה.¹² הגם כי מצאנו שדרשו חז"ל "מקרא קודש" לענין "אכילה ושתיה וכסות נקיה".¹³ אך הרמב"ם נקיט שהוא רק לענין מלאכה. וזהו כונת הגאון רבנו זלמן (סימן תקכט) שכתב: "שחול המועד לא נאמר בהן מקרא קודש". ותמוה, אלא היינו לענין כסות נקיה ואכילה ושתיה, אבל מודה שנאמר מקרא קודש לענין מלאכה.¹⁴

"הידור מצוה" בלחם משנה

יב. אכן לכאורה יש לסייע לחידושו של הכף החיים, מדברי רבינו יונה בברכות¹⁵ שכתב: "הכל מודים בפסח שמניח פרוסה לתוך השלימה ובוצע. כלומר מניח שלימה להידור מפני המועד, ובוצע מהפרוסה משום לחם עוני". עכ"ל. לכאורה יש לפרש כונתו, ד"ביו"ט" צריך לחם משנה, לכך נוטל פרוסה ושלימה. וז"ש "להידור מפני המועד". היינו מצות "לחם משנה". אכן נראה שאין זה כונתו אלא רוצה לומר שה'שלימה' א"צ, כי די ב'פרוסה'. וכנראה סבר רבינו יונה דביו"ט א"צ לחם משנה, והיה די בכך אחד שלם, אך אתא קרא "לחם עוני" וגרע ליה דבעי פרוסה. וא"כ ה"שלימה" למה בא, אלא בא ל"הידור" ואיזה הידור? "הידור מועד". כנראה דכבוד היו"ט שיהיה בו לחם "שלם".

וכעין זה בחידושי הרא"ה (פקודת הלויים ברכות לט): שכתב גבי פלוגתא דאמוראי (שם): כי השלימה בא להידור, היינו הידור מצוה (וזה בכל השנה כולה). ועוד כתב: הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע וכו' "ואתיא שלימה להידור יום טוב". עכ"ל. הנה גם הוא לא כתב מצד "לחם משנה", כי נראה מדבריו דביו"ט א"צ לבצוע על שתי ככרות, ואתא רק "להידור" יום טוב. ומעתה י"ל דכמו בכל השנה איכא הידור מצוה של ה"בציעה". ממילא ביו"ט, ההידור של "מועד". ונוכל לפי"ז להוסיף דגם בחוה"מ צריך ומצד הידור ימי קודש של "המועד". והגם כי "מועד" שנקט רבינו יונה, היינו ליל יו"ט דפסח. מ"מ מאי נפ"מ, כדהוכחנו מדברי

¹² וע' בחגיגה (דף יח.).

¹³ ע' רש"י בחומש ויקרא (כג, לה) ובמג"א (ריש סימן תקל) בשם התניא רבתי (סימן נה) ובשעה"צ שם. ובגמרא כריתות (דף ז). ברש"י ותוספות ובערוך לנר (שם). ובשבת (דף קיט). ובמהרש"א שם ד"ה כבדהו.

¹⁴ וע' להגאון משנ"ב בשער הציון (סימן תקל אות ד) מה שתמה על הגר"ז.

¹⁵ דף לט: דכ"ח ע"א בספר.

הרא"ה אשר יחדיו תואמים עם סגנון רבינו יונה. וא"כ יש לכאורה כסיעתא לדברי הגרי"ח סופר בכה"ח.

"חול המועד" אם נקרא "יום טוב"

יג. ואמנם ראיתי בשו"ת רבבות אפרים (ח"א סימן שנב) שכתב בקיצור ליישב דאולי תלוי דברי כה"ח במחלוקת האחרונים, אי חול המועד נקרא "יום טוב" (לענין אם אמר בתפלה "ותתן לנו את יום טוב מקרא קודש הזה"), כמ"ש הט"ז (סימן תרסח) ובמג"א (סימן תצ). עכ"ד. ולתליה זו של הרבבות אפרים יצא, דלפי מ"ש הריטב"א (סוכה לח.) ד"חווה"מ נקרא יום טוב, יצטרך לחם משנה. אכן לא מצאנו בפוסקים שהצריכו לחם משנה. ואמנם בכה"ח גופיה באמת מסיק (בסימן תצ אות יד) בשם ערך השלחן דחווה"מ מקרי יו"ט. אולם כל הפוסקים סתמו ולא כתבו להצריך לח"מ בחוה"מ. וגם השו"ע לא כתב כן גבי חול המועד רק גבי יו"ט בסימן תקכט.

"לחם משנה" ב'חול המועד' רק הנהגה טובה"

יד. אכן נראה כי מעיקרא ל"ק מידי על הגרי"ח סופר הנ"ל. כי גם הוא לא אמר שיש "חיוב" לבצוע, אלא כונתו ד"יש לבצוע" ובלא חיובא כלל. ומדוע חידש זאת, כי ראה שהלא אין חיוב בפת בחוה"מ ואעפ"כ כתבו המג"א והא"ר "לאכול פת", וגם המשנ"ב עוד הוסיף "שיעשה שתי סעודות" (וכל זה הביא שמה). לכך סיים דא"כ נוסף עוד "הידור נוסף", והוא: "לבצוע על שתי ככרות". כי כמו שהוסיפו האחרונים הנ"ל "אכילת פת" מפני "הכבוד" של החג, כן נוכל מעתה לומר דמכלל ה"כבוד" גם דבר זה של בציעה על שתי ככרות. ונסתייע הרב שם ממה שכתב בהלכות ראש חודש (סימן תיט אות ב) לבצוע על שתי ככרות ב'ראש חודש'. והכרחו לא מדעת עצמו. אלא כמ"ש שם וז"ל: מצוה להרבות (בסעודת ר"ח. שו"ע). בחידושי הר"ן (שבת כד) כתב בשם הר"י הונתן שחייב לקבוע בראש חודש על הפת ולברך ברכת המזון. והגם שכתבנו (רס"י תיה) דאפילו אכל פירות יצא, מ"מ ירא שמים יצא ידי כולם. ויש לבצוע ג"כ על שתי ככרות כדי לכבדו יותר מן החול והמכבד את המצות שכרו כפול ומכופל. עכ"ל. כלומר אחרי שרבנו יהונתן והר"ן כתבו "חיוב אכילת פת" ואנחנו נעשה כן לצאת ידי כולם 'שלא מן הדין' (כי מרן השו"ע לא נקט חיוב אלא 'מצוה'). וטעם המחמירים היינו מטעם "כבוד", כן נכבדו ג"כ לענין "לחם משנה", כיון שבא ה"פת" עתה כעין חיוב.

וכעין שמצאנו בספר בן איש חי (פ' ויצא אות כו) שכתב: "לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת בלחם משנה". ואין מקור לזה בש"ס (שבת קיט:; ובשו"ע (סימן ש). אלא איתא "אע"פ שאינו צריך אלא לכזית". ואפילו נפרש כזית היינו "פת", מ"מ לא נזכר "ב' לחמים". ובאמת בספר התשב"ץ (סימן פב) כתב שמהר"מ מרוטנבורג

כיסה הפת במוצאי שבת אבל לא מצריך שתי לחמים.¹⁶ וא"כ לא יגרע חול המועד לכבדו ג"כ בלחם משנה. וכבר רמז בזה בשו"ת רבבות אפרים (ח"א סס"י שנו). ואולם לאו מדינא, רק למצוה והנהגה טובה כדרך שחדשו האחרונים בעצם "אכילת פת" בחוה"מ. וכן מה שהחמירו "לכסות נקיה", ע' במג"א (סימן תקל), הגם שאין מפורש כן בדעת הרמב"ם והשו"ע. וה"נ לענין לחם משנה, דכוותא. ומה שתמהו הרבנים הגאונים בשו"ת רבבות אפרים (ח"א סימן שנו) ובשו"ת משנה הלכות (ח"ח סימן קצז) "שלא שמענו ולא נהגנו" בראש חודש בלחם משנה. ל"ק, דאה"נ אין "חיוב" בראש חודש, אך כיון שמצאנו מקום להחמיר כפי דברי הר"ן וה"ר יהונתן, א"כ גם לחם משנה. ואין "לא שמענו" ראייה, ו"לא נהגנו" ראייה. ו'ערבך' א"צ לערבא.

טו. ובספר שמירת שבת כהלכתה (ח"ב עמוד שמה) העיר עוד, דכיון שחיוב "אכילת פת" אינו מצד שמחה אלא משום "כבוד ועונג" (ע' רמב"ם פ"ל מהלכות שבת), וכמ"ש בשו"ת רע"ק איגר (בהשמטות לסימן א). א"כ בחוה"מ הלא אין נוהג "כבוד ועונג" רק "שמחה", ממילא אין חיוב אכילת פת כלל. עכ"ד. א"צ לכל זאת. דהא מודעת זאת דאין חיוב פת לפי מש"כ בשו"ע (סימן קפח. וע"ע ברכות מט.). אלא שכל כונת כף החיים רק לפי צד המחמירים, כדרך שבארנו בס"ד.

מסקנות:

- א. חול המועד מצוה לכבדו יותר מימי חול באכילה ושתיה ומלבושים. ולכן צריך ללבוש בגדים טובים יותר מהחול.
- ב. וכן אסור להתענות בו. ואדרבא צריך לאכול בשר ולשתות מעט יין, ואין חובה לאכול "פת" למי שקשה לו. אכן ראוי לקבוע סעודה בבוקר ובערב על הפת.
- ג. כאשר אוכל פת ישתדל לברך על "שתי ככרות" ותהיינה "שלמות", ויש בזה כבוד והידור לימי החג.
- ד. בפסח יברך על שני מצות, ומה שנשברים מעט מן המעט יש להקל בהם כמו שכתבנו בשו"ת 'מציון אורה' ח"א (חאו"ח סימן יב).

¹⁶ ומקור דברי הבן איש חי כנראה מפרי עץ חיים שהביאו הגרי"ח סופר בספר כף החיים (סימן ש אות ה). אכן מה שציון (שם) לפרי עץ חיים לשער יח פ"ד, לא מצאתיו. וגם לא להלן (בפרק כד) בהדיא. אכן מוזכר שם (בעמוד תמט) שיטול 'שתיים'. וע"ע למהר"ח פלאגי בספרו כף החיים (סימן לא אות נח). ויתכן שהעתיקו הר"ח סופר, מדברי מהר"ח פלאגי הנז'.